

Beteckning: Rel C 1:V98

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Att leva ärligt och våga utvecklas
Om unga kvinnor som socialiserats in i frikyrkan men lämnat den

Sofia Eugénzon
Juni 1998

C- uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

Religionskunskap C
Handledare: Stefan Myrgård

Att leva ärligt och våga utvecklas

Om unga kvinnor som socialiserats in i frikyrkan men lämnat den

Sammanfattning

Uppsatsen handlar om unga kvinnor (födda mellan 1970-75) som socialiserats in i frikyrkan som barn. Vid vuxen ålder bestämmer de sig för att inte längre delta. Deras föräldrar är fortfarande aktiva i församlingsgemenskapen. Uppsatsen bygger på fyra djupintervjuer med unga kvinnor som alla är uppvuxna i Stor-Stockholm. Samtliga berättar om sitt engagemang som barn och orsakerna till att de drog sig ifrån kyrkan.

Resultatet är sedan uppdelat i tre kategorier: Värderingar, omsorg och gudsbild. Varje kategori har en teori knuten till sig. Till kategorin värderingar är det Thorleif Petterssons förklaring av Ronald Ingleharts teori om ”Den tysta revolutionen” som används. När det gäller omsorg är det Carol Gilligans teori att omsorg är mognad. Gudsbild, här är det Ana-Maria Rizzutos förklaring till uppkomst och användning av gudsrepresentation.

Resultatet är att samtliga kvinnor anser att man måste vara ärlig mot sig själv trots att det kommer att innebära kompromisser när det gäller relationen till föräldrarna och kyrkan.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning	2
Förord	3
1. Bakgrund	4
2. Problemställning	5
3. Metod	6
3.1 Litteratur	6
3.2 Avgränsning och urval	7
3.3 Intervjuer	7
3.4 Uppläggning av resultat	8
3.5 Presentation av informanter	8
3.6 Källkritik	9
4. Teori	10
4.1 Thorleif Pettersson	10
4.2 Carol Gilligan	12
4.3 Ana-Maria Rizzuto	13
5. Resultat	15
5.1 Att lämna kyrkan	15
5.1.1 Annika	15
5.1.2 Pernilla	15
5.1.3 Anna	16
5.1.4 Karin	16
5.1.5 Sammanfattning	16
5.2 Värderingar	17
5.2.1 Annika	17
5.2.2 Pernilla	17
5.2.3 Anna	18
5.2.4 Karin	18
5.2.5 Sammanfattning	19
5.2.6 Analys	19
5.3 Omsorg	20
5.3.1 Annika	20
5.3.2 Pernilla	20
5.3.3 Anna	20
5.3.4 Karin	21
5.3.5 Sammanfattning	21
5.3.6 Analys	21
5.4 Gudsbild	22
5.4.1 Annika	22
5.4.2 Pernilla	22
5.4.3 Anna	23
5.4.4 Karin	23
5.4.5 Sammanfattning	23
5.4.6 Analys	23
6. Sammanfattande diskussion	25
Referenser	27

Förord

Om själva uppsatsskrivandet är ett ensamt arbete så är färdigställandet av uppsatsen beroende av andra människor. Därför vill jag passa på att tacka några personer som hjälpt mig på vägen.

Först vill jag tacka mina informanter för att de har delat med sig av sina erfarenheter. Utan dem hade inte denna uppsats blivit till.

Ett stort tack vill jag rikta till min handledare Stefan Myrgård för att han alltid funnits till hands och tagit sig tid med min uppsats och inte minst av allt med mina funderingar. Det är också han som har hjälpt mig med disposition och metod frågor när jag kört fast.

Ett tack till Tomas Persbeck som har gjort den fina illustrationen till framsidan efter mitt önskemål.

Det sista stora tacket vill jag rikta till mina föräldrar Helén och Arne Eugénson som korrekturläst och hjälpt mig med layouten. Ert stöd och uppmuntran har alltid betytt mycket för mig.

Ett varmt tack till er alla!

Stockholm maj 1998
Sofia Eugénzon

1. Bakgrund

Att vägen är lång
gör den inte svårare att gå
Att den är full av hinder
gör den inte omöjlig att komma fram
Att vägvisarna pekar fel
får man ta med i beräkningen
likaså de plötsliga skyltarna
med privat område, vägen upphör,
fartbegränsning, fotgängare förbjödes

De säger att vi går åt fel håll
utan att ens ta reda på
vart vi är på väg

Men den som vet riktningen
känner också vägen
den fast marken under fötterna
Svårare är det inte:
gå

Av Birgitta Boucht

Om livet är en väg finner man att man alltid är på väg framåt. Visst händer det att vägen är krokig och full av hinder men trots det är man ändå på väg. När man är liten så väljer man inte väg och riktning själv utan den får man av sina föräldrar t.ex. genom uppfostran och det man socialiserats in i. Det jag vill komma fram till är att man som barn får en väg att gå på genom sin socialisation. Denna väg är kantad med alla möjliga skyltar och vägskalet och det gäller bara för resenären att göra val. Valen kommer inte alltid att vara omtyckta av andra resenärer och andra gånger kommer resenären inte själv att välja utan bara följa med strömmen för att det just då kan kännas både rätt och enklast.

Eftersom den här uppsatsen kommer att handla om att vara socialiserad in i frikyrkan och sedan bryta upp från den, vill jag först kortfattat berätta lite om mig själv. Jag är uppvuxen inom frikyrkan och det är väl det som gjort mig så intresserad av att studera den. Där gick jag i söndagsskolan, kristendoms skolan, kören, blev döpt och medlem i församlingen. Där fick jag många av mina vänner som jag fortfarande umgås med. Att vara uppväxt i en frikyrka har inte varit till en nackdel för mig utan där har jag fått med mig mycket som är positivt på min resa genom livet. Självklart har jag stött på beteende i församlingen som jag har funderat lite extra över. Jag har ifrågasatt en del av det jag sett och varit med om. Vissa gånger har jag fått svar andra gånger inte. Vare sig jag har fått svar eller inte så har jag skapat mig en egen uppfattning. Det hör till saken att min familj har varit mycket ekumenisk så jag har fått ta del av olika samfundssätt att behandla och ta itu med olika saker. Jag kan förstå mina informanter, men inte allt det de berättat om har jag varit med om själv, men några händelser kan jag känna igen.

Jag vill ge en förklaring till varför jag vill ha med dikten i början. Främst var det att den handlade om livsvägen den som vi alla måste färdas på som inte alltid är lätt, men trots det är viktig att komma vidare på. Jag anser att dikten speglar det uppsatsen kommer att handla om, att våga gå. Att utvecklas på vägen och samtidigt vara ärlig mot sig själv, det kan ge fast mark under fötterna!

2. Problemställning

Thorleif Pettersson skriver:

”En huvuduppgift för projektet ’Konsten att gå i kyrkan’ har varit att skapa ökad förståelse kring varför människor förändrar sina gudstjänstvanor. Varför slutar några att delta regelbundet i gudstjänster och varför börjar andra med något som tidigare tyckts dem främmande?”¹

Efter att ha läst detta började jag att fundera över varför man inte undersöker varför vissa människor inte alls vill gå i kyrkan längre.

Jag som är uppvuxen i frikyrkan tänkte genast på några av mina vänner som inte längre vill gå i kyrkan. Trots att mina vänner är socialiserade in i kyrkan så har de valt att inte delta längre. Var det för att de tappat tron på Gud? Nej, jag tror inte svaret är så enkelt.

Jag har många gånger hört hur nyfrälsta människor berättar om varför de vill vara med i församlingsgemenskapen. Detta har många gånger skett på söndagsförmiddagsmöten, jag har dock aldrig hört någon berätta varför de inte längre vill delta. Det är väl det som gjorde att jag blev så intresserad av just den frågan.

När det var dags att välja ämne för C-uppsats i religionsbeteendevetenskap föll det sig ganska naturligt vad jag skulle skriva om. För att avgränsa mig så valde jag att studera unga kvinnor. Under kapitlet metod förklarar jag min avgränsning närmare. Min frågeställning är:

Varför väljer unga kvinnor som är socialiserade in i frikyrkan att inte gå i kyrkan?²

Trots att frågan är intressant och tydlig innebär inte det att den är enkel att svara på.

Min definition av socialisation är:

Individens inväxande i samhället varvid värderingar, attityder, normer osv. tillägnas och blir en del av personligheten. Som *socialisationsagenter* betecknar man de faktorer som påverkar eller medverkar till socialisation.³

---

¹ Svenska Kyrkans Forskningsråd, 1994, sid 115

² Med ”att inte gå i kyrkan” menas här att inte aktivt delta.

³ Egidius, 1997, sid 503

3. Metod

3.1 Litteratur

Jag har letat efter böcker och avhandlingar som handlat om varför människor som socialiserats in i frikyrkan bestämmer sig för att inte vara kvar men jag har inte hittat något. Det jag funnit och som kommer närmast området har handlat om själavård och människor i kris. Det är inte det som jag ska studera.

Jag valde därför att börja läsa *Konsten att gå i kyrkan* som är en undersökning om varför församlingsmedlemmar i Svenska Kyrkan i Göteborg har valt att gå mer eller mindre i kyrkan. Det var den skriften som inspirerade mig till att undersöka varför unga kvinnor som är socialiserade in i frikyrkan inte vill gå längre.

Jag har valt tre böcker för att få en teori till var och en av de kategorier jag valt att studera. De tre kategorierna är värderingar, omsorg och gudsbild, vilka jag senare i kapitlet kommer att förklara närmare.

Den första är Thorleif Petterssons bok *Bakom dubbla lås*. Den handlar om värderingsförändringar i det västerländska samhället. Pettersson presenterar Ronald Ingleharts teori om ”Den tysta revolutionen”. Pettersson menar att man kan säga en hel del om hur människors värderingar kommer att bli. Det faktum att de grundläggande värderingarna formas i åldern upp till 20 år och dels att allt fler i ungdomsgenerationen blir post-materialister än i tidigare generationer. Petterssons resonemang anser jag går utmärkt att applicera på kategorin om värderingar.

Carol Gilligan skriver i inledningen till sin bok *Med kvinnors röst*

Den här boken redogör för olika sätt att tänka om relationer och hur dessa sätt att tänka är förknippade med mans- och kvinnoröster i psykologiska och litterära texter och i mitt forskningsmaterial. Den olikhet mellan kvinnors erfarenhet och framställningen av människans utveckling som påpekas över allt och i psykologisk litteratur har i allmänhet ansetts tyda på problem i kvinnans utveckling. Det faktum att inte passa in i föreliggande mönster för mänsklig utveckling kanske i stället beror på ett problem i framställningen, en begränsning i föreställningen om människans villkor, på att vissa sanningar om livet inte tagits med.⁴

Gilligans syfte är att inom området för mänsklig utveckling ge en klarare bild av kvinnors utveckling. Det är Gilligans teori om att omsorg om andra är mognad som jag ska använda mig av.

Den tredje boken *The Birth of the Living God* är skriven av Ana-Maria Rizzuto. Det är Rizzutos teori om gudsrepresentation som jag ska använda mig av. Rizzuto har jag valt därför att hennes bok närmast är en klassiker inom religionspsykologin och fungerar utmärkt för mitt syfte.

---

⁴ Gilligan, 1993, sid 7

3.2 Avgränsning och urval

När jag bestämde mig för att uppsatsen skulle handla om unga kvinnor som socialiserats in i frikyrkan var jag tvungen att hitta en ålders grupp som var lämplig. Jag valde kvinnor födda mellan 1970-1975. Varför jag valde just dem berodde på att de kommit ur tonårstiden börjat leva som vuxna och fått lite distans till den, men ändå inte glömt bort sin uppväxt eftersom den inte är allt för avlägsen och att de till och med kanske fortfarande är inne i en process. Jag ville också att de skulle vara socialiserade in i frikyrkan vilket innebär att deras föräldrar har varit och fortfarande är aktiva i kyrkan. Måttet på att föräldrarna är aktiva är att de är fysiskt deltagande i församlingsarbetet. Det handlar inte om tro eller hur mycket de ber. Det anser jag mig inte kapabel att mäta. Därför valde jag på det sätt jag gjorde.

När man talar om frikyrkan så måste man vara medveten om att det finns olika samfund och från början tänkte jag att det inte skulle spela någon roll i vilket samfund kvinnorna vuxit upp. Jag ut gick ifrån det, men de kvinnor jag mött kommer från Pingst och Nybygget kristen samverkan. Eftersom jag bor i Stockholm föll det sig naturligt att leta efter personer uppväxta i Stor-Stockholm.

Att komma i kontakt med kvinnorna var inte helt enkelt. Jag ville inte intervju mina vänner eftersom jag anser att det lätt kan bli så att man underförstått ska förstå vad de menar. Jag frågade istället några vänner om de kände någon som de trodde skulle vara intresserad av att vara med. Det visade sig att den metoden fungerade. Det ena gav det andra. Jag fick också namn på några kvinnor som sedan visade sig inte vara uppväxta i Stockholm. Problemet var också att innan få reda på om föräldrarna var och fortfarande är aktiva.

3.3 Intervjuer

Jag valde efter mycket funderande att nöja mig med fyra informanter. Mitt skäl till det var att jag drabbades av bakslag när jag skulle få kontakt med den femte kvinnan. Hon som skulle prata med henne glömde bort det och sedan hörde hon inte av sig och tiden rann i väg. Det som också var en avgörande faktor var att jag efter första intervjun som tog ca 1 tim insåg att det skulle ta otroligt lång tid att skriva ut intervjuerna ordagrant om jag valde fler.

Alla intervjuer var ca 1 timme långa. Det skedde oftast hemma hos informanten. Det var bara en intervju som skedde hemma hos mig och då var det informanten själv som valde det. Under alla intervjuer bad jag informanterna att stänga av radio, CD eller TV för att vi skulle kunna koncentrera oss och inte bli störda. Detta var även viktigt för band upptagningen som jag gjorde. Vid en intervju var informantens sambo hemma och vi blev vid flera tillfällen avbrutna och tappade tråden i intervjun. Vid de andra intervjutillfällena var vi ensamma.

Själva intervjun gick till på det sättet att jag först förklarade för informanten vad jag hade tänkt att vi skulle tala om. Jag föreslog att vi skulle börja med barndomen t.ex. söndagsskolan och sedan gick vi vidare genom livet i kronologisk ordning. Detta för att underlätta för mig men även för informanten. Alla informanter accepterade detta och tyckte att det var ett bra sätt. Jag ville att informanterna så fritt som möjligt skulle berätta om sin uppväxt och sina ställningstaganden. Två av informanterna hade mycket lätt att uttrycka sig och därför behövde jag inte ställa så många frågor utan de berättade automatiskt om det som jag var intresserad av. De två andra fick jag ställa fler och tydligare frågor till för att de skulle komma igång att berätta. Ett plus var att alla på olika sätt hade funderat mer eller mindre kring de frågor jag ställde.

Givetvis berättade jag för samtliga kvinnor innan intervjun att deras namn skulle bli fingerade. Det var någon som själv valde sitt namn i de övriga fallen gjorde jag det. Jag har också tagit bort kyrkonamn och namn på föräldrar och vänner. Detta för att kvinnorna inte ska känna sig utlämnade och våga berätta om sina upplevelser. Citaten som är redovisade i ”Kapitel 5. Resultat” har jag skrivit om så att det ska passa en läsare. Jag använder mig inte av några indragningar eller förminskningar när jag skriver ut citaten även detta för att förenkla för läsaren, eftersom citaten är många.

3.4 Uppläggning av resultat

Det finns mycket som man skulle kunna ta upp för att svara på frågan varför unga kvinnor som socialiserats in i frikyrkan inte fortsätter att gå. Jag har valt ut tre kategorier som jag tycker mig tydligt se hos informanterna. Först redovisar jag hur kvinnorna själva väljer att förklara varför de inte går i kyrkan och under vilken period i sitt liv det valet gjordes. Jag anser att jag genom att redovisa det förtydligar för läsaren att förstå de tre kategorierna och kvinnornas ställningstagande.

De tre kategorierna som jag har valt är: Värderingar, Omsorg och Gudsbild. Värderingar valde jag för att samtliga flickor berättar om att deras värderingar skiljer sig ifrån föräldrarnas och kyrkans på olika sätt. Jag började då fundera hur de skiljer sig åt och vad det är som gör det. Det är föräldrarnas och kyrkans värderingar som bland annat gör att kvinnorna inte vill gå i kyrkan.

Kvinnorna visar också på att de vill visa hänsyn och inte såra vänner och föräldrar när de gör sitt val att inte gå i kyrkan. Omsorg om andra styr deras val att handla t.ex. att inte ta ut sitt medlemskap ur församlingen.

När det gäller kategorin Gudsbild så är den med för att visa på att kvinnorna inte har lämnat kyrkan för att de inte tror på Gud utan att relationen har förändrats och i vissa fall fördjupats.

Under varje kategori redovisar jag kvinnorna i den ordning som jag intervjuade dem. Varje kategori avslutas med en sammanfattning och analys över vad respektive teori säger. Jag applicerar teorin på kvinnornas citat. Uppsatsen avslutas med en sammanfattande diskussion.

3.5 Presentation av informanter

Jag ska kort presentera informanterna och det som anges är det som gällde vid intervjutillfället. Jag presenterar dem i den ordning jag intervjuade dem. Samtliga anser att de idag är kristna och är fortfarande medlemmar i en församling.

1. Annika 24 år.
Yrke: Lärare åk 4-9
Är gift med en icke kristen man och har ett barn på 1 månad.
2. Pernilla 23 år.
Yrke: Studerar till musiklärare
Är sambo med kristen pojkvän som inte heller är aktiv i kyrkan.
3. Anna 27 år.
Yrke: Ekonomi assistent

Lever sambo med icke-kristen pojkvän.

4. Karin 23 år

Yrke: Studieavbrott har tillfälligt arbete.

Är singel.

3.6 Källkritik

Jag har arbetat utifrån den föresatsen att göra så objektiva intervjuer som möjligt. Jag tror att min egen inställning och personliga engagemang plus det att jag också är kvinna ledde till att jag fick så utförliga och generösa svar som jag fick. Även informanternas motiv till att delta i undersökningen är en betydelsefull faktor. Ett skäl som informanterna angav var att de inte hade fått möjlighet att tala ut eller att någon överhuvudtaget var intresserad av varför de inte ville gå i kyrkan. Därför var de angelägna om att göra sitt yttersta när det gällde att besvara frågorna så utförligt som möjligt.

Jag är medveten om att denna uppsats inte speglar en större generell grupp. Det var inte heller min avsikt. Jag var intresserad av att förstå några anledningar till varför unga kvinnor inte längre vill gå i kyrkan. Detta tycker jag mig också ha funnit även om jag valt en liten informant grupp.

4. Teori

Här ska jag presentera de teorier jag kommer att använda mig av. Jag presenterar dem i den tur ordning de sedan kommer att användas i ”Kapitel 5. Resultat”.

4.1 Thorleif Pettersson

Thorleif Pettersson är professor i religionssociologi och är verksam vid teologiska institutionen vid Uppsala universitet. Pettersson skriver i sin bok *Bakom dubbla lås* om värderingsförändringar i det västerländska samhället. I boken använder Pettersson sig av Ronald Ingleharts teori om ”Den tysta revolutionen”.

Pettersson skriver:

Om man mycket kort skall sammanfatta ”den tysta revolutionen” kan man säga att medan materiellt välstånd och fysisk trygghet var dominerande värden för de närmaste föregående generationerna kommer i stället icke-materiella värden som ex. livstillfredsställelse och självförverkligande att bli mycket viktigare för de närmaste kommande. Inglehart brukar sammanfatta sin teori genom att säga att utvecklingen går från ”materialism” till ”post-materialism”. Delvis från trygghetsvärden till frihetsvärden ...⁵

Jag ska kortfattat börja med att beskriva vad Pettersson lägger in i begreppet värderingar. ”Värderingar” och ”värden” kan definieras på många olika sätt. Pettersson kommer att använda begreppen som synonymer. Begreppen värderingar och värden kommer att användas i en mycket bred mening. Pettersson skriver:

Uttrycket ”Värdering” kan egentligen betyda två saker, nämligen 1) något som man håller på med, en värderande process resp. 2) resultatet av den värderande processen. Det är den sist nämnda betydelsen som används här. Värderingar och värden har därför att göra med sådant som man anser vara gott, ätråvärt, värt att sträva efter etc.⁶

Pettersson beskriver Ingleharts teori närmare. Teorin betyder inte att alla medlemmar av den äldre generationen skulle sätta materiella trygghetsvärden högst eller att alla medlemmar av den yngre skulle anse att post-materiella frihetsvärden är viktigast. Det betonas att den tysta revolutionen innebär en långsam och successiv förändring. Den process som teorin beskriver börjar med samhällsförändringar. Samhällsförändringarna leder speciellt till att den yngre generationen börjar bilda ett nytt värderingssystem och en ny världsbild. Detta leder sedan till att samhället förändras. Det är ett ömsesidigt beroende mellan de kulturella och sociala systemen. Kort beskrivs kedjeprocessen så här:⁷

1. en förändring på samhällsnivå leder till
2. en förändring på individ nivå, som i sin tur leder till
3. en förändring på samhällsnivå.⁸

Inglehart använder sig av två olika teoribildningar för att beskriva värderingsförändringarna. Dessa två är ”knapphetshypotesen” och ”socialisationshypotesen”. När det gäller

---

⁵ Pettersson, 1988, sid 12

⁶ Pettersson, 1988, sid 9

⁷ Pettersson, 1988, sid 12f

⁸ Pettersson, 1988, sid 13

knapphetshypotesen så utgår Inglehart ”från den grundläggande (ekonomiska) tanken att det är en bristvara som blir värdefull.”⁹ Det gäller att tillfredsställa behoven. Inglehart menar att först måste människan få sina behov som mat, dryck, värme, trygghet och säkerhet tillgodosedda för att sedan skapa sig nya behov som t.ex. självuppskattning och självförverkligandet. Det är när individen har fått sina grundläggande behov tillfredsställda som andra behov och värderingar gör sig påminda.¹⁰

Socialisationshypotesen innebär att människan grundlägger sina värderingar under ungdomsåren. När sedan individen når vuxen ålder är hennes värdesystem mer eller mindre fastlagda och kommer sedan att förbli förhållandevis intakta under resten av livet. Den kritiska perioden är barn och ungdomstiden eftersom det är då värderingssystem och livshållning etableras.¹¹

Om individen växer upp under en tid med materiell välfärd kommer hennes värderingssystem att betona sådana värderingar som t.ex. gemenskap, samhörighet och självförverkligande. Det man ska komma ihåg är att de förhållanden man lever under som barn och ungdom avgör värderingarna.¹²

Pettersson visar en schematisk framställning av vilka åldersklasser som var i den formbara åldern när olika kritiska historiska händelser inträffade och när den ekonomiska utvecklingen hade hunnit olika långt. Från 1970-1985 är välfärden mycket god och händelser som inträffar är oljekrisen, miljörörelsen, folkkampanjen, Palmemordet och AIDS.¹³

Pettersson konstaterar att Inglehart i ett senare arbete kommer fram till att den post-materiella inställningen som han tidigare definierat den ”bara” är en aspekt av en mycket bred kulturell och religiös förändring. Inglehart menar att om man vill förstå de gemensamma inställning till värderingar och åsikter så måste man förstå att det som håller ihop tankemönstret är en gemensam nämnare. Denna gemensamma nämnare skulle vara ”inställningen till den judiskt-kristna idétraditionen, speciellt dess monoteism, dess höga värderingar av familjen och dess betoning av ett moraliskt förhållningssätt till medmänniskorna (Du skall icke stjäla, dräpa, bära falskt vittnesbörd).”¹⁴

Han menar också att den post-materiella inställningen representerar ett värderingssystem som håller på att lämna den judiskt-kristna traditionen. Petterson skriver:

Inglehart vidhåller dock sin förklaring till denna breda värderingsförändring. Att de yngre generationerna s.a.s. överger den judiskt-kristna idétraditionen skulle således bero på att den materiella utvecklingen medför att allt färre ”behöver” den slags säkerhet som religionen och ett fast moralsystem traditionellt har erbjudit de äldre generationerna ... Inglehart ser således religionen från ett ”deprivationsteoretiskt” perspektiv. Religionen blir en slags kompensation för en upplevd bristsituation.”¹⁵

Inglehart anser att om man ska få ett svar på frågan om vad värderingar är så måste man se till den judiskt-kristna inställningen. Vill man finna spår av den tysta revolutionen måste man studera de aspekter av mänskligt liv som har med religion och livsåskådning att göra.¹⁶

---

⁹ Pettersson, 1988, sid 17

¹⁰ Pettersson, 1988, sid 17f

¹¹ Pettersson, 1988, sid 19

¹² Pettersson, 1988, sid 20

¹³ Pettersson, 1988, sid 21

¹⁴ Pettersson, 1988, sid 35

¹⁵ Pettersson, 1988, sid 36

¹⁶ Pettersson, 1988, sid 36

4.2 Carol Gilligan

Carol Gilligan är professor vid Harvarduniversitetet i USA. Hon har främst studerat kvinnors syn på moral och har funnit att de önskar att inte skada andra och hoppas att moralen ska visa en väg till konfliktlösning utan att någon blir lidande i sin bok ”*med kvinnors röst*”. En moralisk person är en som hjälper andra; godhet är tjänst, att fylla sina plikter och sitt ansvar inför andra, om möjligt utan att uppoffra sig själv. Den sista blir en konflikt mellan två principer, att vara sann mot sig själv och inte skada andra.¹⁷

Gilligan anser att kärnan i ett moraliskt beslut är valet och viljan att ta ansvar för detta val. I den mån man inte anser sig ha någon valmöjlighet fräntas man ansvaret som beslutet medför. Gilligan ger ett exempel. Barn är sårbara genom sitt beroende och sin fruktan att bli övergivna och deras enda önskan är att vara till lags. I gengäld för sin godhet räknar de med att bli älskade och försörjda. Då uppstår ”altruism”, d.v.s. omtanke om andra helt eller delvis åsidosättande av egna intressen.¹⁸

Konflikten mellan sig själv och andra är alltså för kvinnor det centrala moraliska problemet. För att lösa detta krävs samstämmighet mellan kvinnlighet och mognad. Om samstämmigheten uteblir kan man inte lösa det moraliska problemet.¹⁹

Den ”goda kvinnan” maskerar säkerheten med att vika undan och förneka ansvar genom att påstå att hon fyller andras behov, medan den ”dåliga kvinnan” förnekar eller avstår från det åtagande som binder henne i självbedrägeri och svek. Det är just detta dilemma - konflikten mellan medlidande och autonomi, mellan dygd och makt - som den kvinnliga rösten arbetar för att lösa i sitt försök att kräva tillbaka sitt själv och lösa det moraliska problemet så att ingen blir lidande.²⁰

Gilligan finner att kvinnors moraliska omdömen skiljer sig ifrån männens. Kvinnorna lägger upp det moraliska problemet som en fråga om omsorg och ansvar i relationer och inte som männen en fråga om rättigheter och regler. Kvinnorna använder ett moraliskt språk som hänger samman med utvecklingssekvensen. Om man skadar andra anses man självisk och omoralisk och det är ett uttryck för kallsinnighet. Om man istället visar omsorg om andra så uppfyller man det moraliska ansvaret.²¹

Gilligan visar på att det finns tre moraliska perspektiv som kommer fram i omsorgsetikens utveckling. Den första handlar om omsorgen om sig själv. I denna fas anses man självisk. Den andra fasen handlar om moderlig moral som ser till omsorgen om de beroende och eftersatta. Här är det goda det samma som omsorg om andra. Det är endast andra som får legitimera kvinnans omsorg och detta innebär att hon själv blir utesluten. Det uppstår en obalans. Det tredje perspektivet innebär att kvinnan måste visa omsorg om sig själv och andra. Denna etik med sin ökade kunskap om mänskliga relationer, utvecklas utifrån en central insikt att en själv och andra är beroende av varandra. Paradoxen ligger i att ingen lösning kan tillfredsställa alla.²²

---

¹⁷ Gilligan, 1993, sid 69

¹⁸ Gilligan, 1993, sid 71

¹⁹ Gilligan, 1993, sid 74

²⁰ Gilligan, 1993, sid 74

²¹ Gilligan, 1993, sid 77

²² Gilligan, 1993, sid 77f

4.3 Ana-Maria Rizzuto

Ana-Maria Rizzuto är psykoanalytiker och överläkare på en psykiatrisk klinik i Kanada. Hon ägnar sig åt att bygga broar mellan religion och psykoanalys i sin bok ”*The Birth of the Living God*”. Hon har särskilt koncentrerat sina studier till att se hur patienter utnyttjar sin gudsföreställning för att uppnå psykisk stabilitet. De delar av Rizzutos teori som jag ska använda mig av är representationerna och övergångsområdet.

Rizzuto menar att vi inte kan tala om Gud eller gudsrepresentationer i generella termer när vi använder den psykoanalytiska terminologin. Vi talar om en speciell gudsrepresentation vid en speciell tidpunkt och i en speciell kontext i en människas liv.²³

Representation kan definieras som bilder eller föreställningar som människan möter och det är till dessa hon relaterar under resten av sitt liv. Representationer använder sig individen alltid av både i relationen till andra människor och i sin tolkning av sig själv. Objektsrepresentationer är ett nätverk som ständigt omstruktureras i förhållande till aktuella behov, önskningar, rädslor, försvar och relationer. Representationer finns också som inre bilder och begrepp.²⁴

Rizzuto kritiserar Freud för att han låter det psykologiska ursprunget till en gudsupplevelse uteslutande ligga i fader-son-förhållandet.²⁵ Rizzuto anser istället att gudsrepresentationen börjar utvecklas redan under det preoidipala stadiet. I början består det av den grundläggande speglingsupplevelsen och modersrepresentationen. Fadern eller andra närstående kan också bidra till gudsrepresentationen. Enligt Rizzuto utvecklas gudsrepresentationen till att bli något självständigt och betydligt mer än de representationer de bygger på. Barnet använder Gud som representation när föräldrarna inte kan tillfredsställa barnets behov.²⁶

Rizzuto menar att Gud är ett övergångsobjekt som barnet skapar. Precis som leksaker och fantasifigurer finns Gud för barnet innanför och utanför. Rizzuto anser att oavsett om föräldrarna tror på Gud eller inte så kommer barnen att utveckla en gudsrepresentation. När barnet blir äldre kan det välja att lämna tron på Gud eller inte. Det är inte patologiskt att tro eller inte betonar Rizzuto. När en individ väljer att inte tro så använder den sig av andra övergångsobjekt som fyller liknande funktioner. En del människor upplever en konflikt mellan den första gudsrepresentationen och det egna reflekterande tänkandet och lämnar då gudsrepresentationen och väljer att inte tro. Andra lämnar gudsrepresentationen utan att ta ställning och den kan då uppträda i ett senare skede i livet när behovet av Gud uppstår. Då faller den antingen tillbaka på barndomstron eller så utvecklas den till en ny gudsrepresentation som fyller de nya behoven. Detta är naturligtvis en lång och intensiv process. Det finns även andra som behåller gudsrepresentationen under hela sitt liv. I vissa fall blir den kvar i sin ursprungliga form eller så bearbetas och nyskapas den under tidens gång.²⁷

En förklaring till varför gudsrepresentationen får en särställning i jämförelse med andra objekts representationer förklarar Rizzuto så här:

The child is often told that God will punish him, bless him, or love him. And the adult says it seriously, meaning it. The child cannot fail to notice that the adult believes. Through these adult gestures and hint.

---

²³ Rizzuto, 1979, sid 52

²⁴ Rizzuto, 1979, sid 54ff

²⁵ Rizzuto, 1979, sid 41

²⁶ Rizzuto, 1979, sid 44ff

²⁷ Rizzuto, 1979, sid 201f

God, although unseen, is given an existence in reality that contrasts sharply with all the other creations of the child's fantasy. All the child senses is that he is powerful, respectable, rules everything, and is everywhere.²⁸

Det man ska komma ihåg är att Rizzuto förutsätter att barn har föräldrar som har en gudstro som bygger på judisk-kristen västerländsk uppfattning.

---

²⁸ Rizzuto, 1979, sid 194

5. Resultat

5.1 Att lämna kyrkan

Här berättar kvinnorna varför och när de uppfattade att de började dra sig från kyrkan. Kvinnorna beskriver på olika sätt sitt ställningstagande.

5.1.1 Annika

”Jag tror att det började när jag kom in i den rebelliska tonårstiden. Allt det mamma och pappa tänkte och tyckte det satte jag mig emot. Jag var helt emot deras värderingar. Efteråt kan jag se att det var ett sätt att få testa sig själv. Detta gällde förstås inte bara den kristna tron utan även politik och andra saker. Nu när jag har fått lite distans till det kan jag se att jag ville bryta mig loss för att själv hitta ett svar på vad jag skulle tro på. När man växer upp i kyrkan blir det som en trygg bubbla. Någon gång måste man spränga den där bubblan för att hitta sig själv och sina egna värderingar. Vem är jag? Vad tror jag på? Det går inte längre att följa efter mamma och pappa och vad de tror på.

Idag är jag glad att jag gick ur och kunde se det från ett annat håll. Det var ett tag då jag inte trodde på Gud, men det var nog mer utåt sett. Jag ville inte tro på Gud. Senare hittade jag tillbaka och jag har nog alltid trott på Gud. Idag har jag en speciell relation till Gud som jag inte tror att jag skulle ha haft om jag inte hade brutit mig ur. Jag tror att godhet och lycka i sig själv kan vara en tro. Min tro har förändrats från att ha varit en komplicerad tro med mycket krav på hur man skulle vara som kristen, till en tro som är enklare.”

5.1.2 Pernilla

”Jag vet inte om det kom så plötsligt egentligen. Jag kände mig inte riktigt hemma i kyrkan därför att jag inte passade in i mallen riktigt.

Jag började på en bibelskola när jag var 18 år och då flyttade jag hemifrån. Det var som att leva i en skyddad verkstad och första året var jätte härligt. Där blev jag mer radikalt troende på något vis. Allt blev så svart och vitt. Jag vet att mina kompisar som inte var med i kyrkan tyckte att jag var väldigt jobbig. Det var så viktigt för mig att tala om vad jag hade upplevt. På skolan var det väldigt mycket sådan där kravlös kärlek. Jag var vit och de andra svarta. Jag kände att jag var tvungen att evangelisera för att de skulle förstå det stora. När jag gick andra året på skolan blev det för mycket. Jag blev mätt och övergödd på det andliga. Det blev jobbigt att leva i den där världen. Just det året fanns det några som var så där oerhört saliga så om man såg dem på stan skrek de halleluja och amen istället för hej. Det blev för mycket av det goda för mig.

Jag tror att det var när jag slutade skolan och kom ut i verkligheten som jag insåg att det inte är så vitt eller svart. Jag vet att många av mina vänner som gått på bibelskola känner att efter att man levit i en trygg och skyddad värld och kommer ut i verkligheten så är man tvungen att tänka efter. Vad är det som är verkligt av allt det här? Vad är det som betyder något för mig? Det enda som jag har kvar när jag har skalat av allting, är mina egna upplevelser med Gud

och inte det andra människor har sagt eller predikat för mig, utan bara det som jag själv har upplevt i min lilla kammare. Jag har känt mig tvungen att skala av allting och börja om. Eftersom det enda som fanns kvar var mina egna erfarenheter så blev allt annat oviktigt. Alla regler som man skulle följa för att visa på att man var en god kristen. Till exempel det blev oviktigt för mig om jag drack ett glas vin eller inte. Jag var tvungen att börja om från början för att hitta mina värderingar och vad jag upplevde som viktigt.”

5.1.3 Anna

”Det började successivt när jag gick i gymnasiet. Jag började mer och mer tycka att i kyrkan var formen viktigare än personen och om man avvek så var man en sämre kristen helt enkelt.”

5.1.4 Karin

”När man blev lite äldre förväntades det att man skulle vara aktiv på ungdomssamlingarna. Då skulle man sitta stilla och lyssna och vara som en ”lillvuxen”. Om man bara förde fram en åsikt som skulle göra att debatten fortsatte så ansågs man jätte konstig. Jag kom ihåg att jag ofta försökte spela den där rollen att säga något som inte var riktigt accepterat och som jag visste stod i kontrast till det kyrkan förespråkade och då på en gång blev det ”Vad är det du säger?” eller ”Så där kan du inte säga!” Då var jag 14, 15 år och man pratade hela tiden om nådegåvorna och att man skulle uppnå dem och bli hänryckt. Jag kände att det inte var mitt sätt att närma mig religionen eller närma mig tron.

När jag var 19 flyttade jag till en annan stad och började plugga. Det var ju ett ganska enkelt sätt för mig att bara försvinna i stället för att göra upp. Jag har aldrig tyckt om att göra revolution väldigt högt att skrika och hoppa och så där. Det var ju jättelätt för mig att bara flytta för då behövde jag ju aldrig förklara varför. Visst, frågade mina föräldrar om jag hade tagit kontakt med någon församling på studieorten men det hade jag aldrig. De försökte inte pressa mig heller så för dem är jag den samma gamla vanliga Karin.

Jag kände att jag inte kunde leva eller bygga en hel livsuppfattning på att man ska känna hela tiden. Jag måste kunna underbygga det med bra argument för mig själv och om jag träffar andra utanför så måste jag faktiskt kunna tala om vad det är jag tror på och inte bara säga att jag känner så.”

5.1.5 Sammanfattning

Kvinnorna beskriver hur de på olika sätt lämnar kyrkan. Annika uppfattar det som att det var den rebelliska tonårstiden som fick henne att lämna. Pernilla kände att hon inte passade in i mallarna. Efter att hon har gått färdigt bibelskolan upplever hon att allting inte var så svart eller vitt som det verkat på bibelskolan. Anna berättar mycket kort om att det var i gymnasiet som hon successivt började dra sig bort från kyrkan. Hon tyckte att man i kyrkan såg mer till formen än till människan och om man avvek så var man en sämre kristen. Karin upplevde att man i kyrkan inte fick ifrågasätta utan att man bara skulle sitta stilla och lyssna. Hon ville heller inte bygga hela sin livsuppfattning på att känna utan hon ville veta varför. Hon flyttade senare till en annan stad för att studera och på så sätt behövde hon inte förklara varför hon inte ville gå i kyrkan.

5.2 Värderingar

5.2.1 Annika

”Jag tycker att det var mycket krav på en om man skulle vara en kristen. Man skulle vara, göra saker och se ut på ett visst sätt. Det var på något vis en stämpel. Jag upplevde en dubbelmoral effekt. Just det här att man skulle vara god och glad för att vara en äkta kristen människa. Sen började jag märka att alla kristna inte var så utan att det fanns de som var elaka också. Jag vet inte om jag själv har fått för mig det här men i min församling gick man dit bara för att man skulle gå dit. Det fanns ingen mening med det man ville bara synas där. ”Det här är vår familj och vi är så glada och lyckliga och vi är kristna.” Jag upplevde det som om man dolde något under ytan. Bara det här att gå i kyrkan blev ett krav och det tyckte jag inte om. Jag anser att om man går till kyrkan ska man göra det när man själv vill och inte gå dit för att andra vill det för då blir det väldigt meningslöst.

Mamma och pappa var väldigt glada när jag följde med till kyrkan. Sen kanske de inte tänkte så mycket på om det betydde så mycket för mig eller om det gav mig något. Jag fick panik när jag kände att det inte var ärligt när jag gick dit bara för att man skulle. Jag kände att jag inte kunde stå för de värderingar som mina föräldrar och kyrkan förespråkade. Naturligtvis gäller det inte alla värderingar. Det kändes som om jag skulle gå till kyrkan för att göra mamma och pappa glada. För att visa utåt att man var en ”lycklig kristen familj”.

5.2.2 Pernilla

”Lika väl som man är olika individer så har man olika livsstil också men man måste få plats oavsett hur man väljer att leva. Det som var så otroligt viktigt för mig när jag var tonåring var att inte ha sex före äktenskap, inte dricka vin eller alkohol till exempel, det är faktiskt inte viktigt för mig längre. Det som är viktigt för mig nu är det centrala, vem Gud egentligen är. Det är klart att man fick dåligt samvete i början när man började vidga gränserna och tillät sig att försöka hitta sina egna gränser och värderingar. Då frågade jag mig varför känner jag lite obehag nu och varför ifrågasätter jag om det jag gör är rätt. Är det för att mitt samvete säger det eller är det min uppfostran? Hur djupt ligger det? Är det så att andra människor har talat om för mig att si eller så ska du vara? Jag visste inte om det var mitt verkliga inre eller om det var min uppfostran.

Idag känner jag nog att det är viktigast att jag lever ärligt här och nu. Om fem år kanske jag har bestämt mig för att leva livet på ett annat sätt men då får det vara så. För jag levde ärligt när jag gick på bibelskolan och var jätte radikal kristen och ville frälsa hela världen. Det var ärligt då, men jag har gått vidare och tänker annorlunda i dag. Just det att man vågar förändras. Jag tror att om man lever ärligt, så vågar man förändras. Det är min livsfilosofi att leva ärligt. Det är det enda jag kan gå på därför att jag vet att man förändrar sig hela tiden. Då känner man ingen panik över det utan bara konstaterar att jag tyckte och levde så då och nu är det andra tider. Det gäller att inte lura sig själv. Att allt har sin tid på något sätt.

Jag upplevde att alla stöptes i samma form och gjorde man inte det var man inte tillräckligt god. Därför kämpade man hela tiden för att passa in i formen. Jag hade ingen tanke på att leva på ett annat sätt. Jag hade ingen tanke på att rannsaka mig själv. Det kan ha med åldern att göra också. I och för sig har jag alltid varit självständig och gått min egen väg och jag trodde

att det här var den enda vägen. Jag kunde inte tänka i andra banor så därför vet jag inte om det fanns utrymme för mig att leva ärligt. Det var ingen som tillät mig att tänka i andra banor. Det är först sedan jag blev vuxen som jag vågade göra det och stå för det. Jag tycker att kyrkan har försökt att placera in mig i ett speciellt fack.”

5.2.3 Anna

”När jag ber till Gud är det utifrån mig själv och mina egna behov. Det är jag och Gud i min Guds relation och församlingens åsikter betyder inget. Det känns som en ärligare och rakare kommunikation mellan mig och Gud. Jag tycker inte att församlingen ska ha några synpunkter på hur jag ska vara eller hur jag ska be till exempel.

Jag tycker att det är viktigt med ärlighet men samtidigt är jag lite dubbel där. Mina föräldrar är lyckligt omedvetna om mycket som jag har gjort eller varit med om i mitt liv. På så sätt är jag väldigt dubbel men det är klart att jag tycker det är viktigt med ärlighet.

När det gäller församlingen är de säkert ärliga på sitt sätt. Fast jag tycker att samhället har utvecklats mycket snabbare än vad kyrkan gjort. Jag anser att kyrkan är lite mer förlegad. Om jag bara jämför med när jag var liten tills idag så har inte språket ändrats för pastorerna. Utan det är samma fraser och mönster. Det finns inget nytt och inget nytänkande. Jag tycker att det bara rullar på i samma gamla spår som det alltid har gjort. Dessutom tycker jag att församlingen inte riktigt är med i samhället. Det är lite för mycket skygglappar man vill inte se vad som händer i samhället att folk bor ihop och att de har sex före äktenskap. Kanske beror det på att man inte orkar ta reda på vad det beror på. Jag vet inte om jag har rätt eller fel men jag tycker att de är för trångsynta. Det är så jag upplever det.”

5.2.4 Karin

”Det var krav och regler som jag rensade bort. Det var en syn på att allting var svart eller vitt, sant eller falskt. Det här med att man måste söka tron på ett visst sätt kunde jag inte alls identifiera mig med.

När det gäller värderingar som finns i kyrkan kan jag bli fruktansvärt upprörd över att de sitter där och tror att de har hela sanningen. Jag tycker att de är väldigt onyanserade och ovilliga att titta runt hörnet och över huvudtaget fördomsfulla. Pastorn i den kyrka som min mamma och pappa tillhör har uttalat sig fruktansvärt negativt om homosexuella. Han har sagt att de inte är välkomna till kyrkan. Jag vet också par som har flyttat ihop innan de gift sig och det finns de som har blivit med barn innan de gift sig och som sedan har fått stå inför hela församlingen och be om ursäkt. För mig låter det fruktansvärt. Det är ett övergrepp mot individen och det kan man inte acceptera inom en sådan här sammanslutning. Visst, förstår jag att man måste ha vissa ramar och gränser men jag anser att om man är uppriktig som människa så tror jag att man uppfyller dem. Uppriktighet mot sig själv tycker jag är otroligt viktigt.

Jag hoppas att jag ska kunna fortsätta att vara ärlig mot mig själv och att jag ska orka det utan att bli alltför påverkad av samhället. Jag vill kunna vara ärlig i mina val och inse att de val som jag gör faktiskt leder fram till det som jag kallar mitt liv.”

5.2.5 Sammanfattning

Samtliga kvinnor talar om vikten av att vara ärlig mot sig själv. Annika berättar att hon upplevde dubbelmoral i kyrkan. Att alla skulle vara goda och glada även om det inte var så bara för att visa att man var en äkta kristen. Hon kände också att hon inte kunde gå till kyrkan bara för att göra sina föräldrar glada. Hon kunde inte stå för de värderingar som föräldrarna och kyrkan förespråkade. Hon fick panik när hon kände att det inte var ärligt.

Några utav de värderingar som kyrkan står för som till exempel att ha sex före äktenskap eller dricka alkohol var centrala för Pernilla när hon var yngre men inte nu längre. Idag är det viktigare för henne att hon lever ärligt här och nu. Det är hennes livsfilosofi att leva ärligt för då behöver hon inte känna någon panik över att hon lever på ett sätt nu och kanske kommer att ändra sig i morgon. Det viktigaste är att det är ärligt.

Anna tycker nog att hon har varit dubbel mot sina föräldrar även om hon tycker att det är viktigt att vara ärlig. Även hon anser att församlingens värdering mot sex före äktenskapet är förlegat. Hon anser att kyrkan är för trångsynt.

Karin, blir fruktansvärt upprörd över vissa värderingar som kyrkan står för t.ex. att pastorn i hennes församling har uttalat sig negativt om homosexuella. Hon anser också att det är ett övergrepp mot individen om en kvinna som blivit gravid innan äktenskap måste gå fram inför hela församlingen och be om ursäkt detta gäller även mannen. Hon tror att om man är uppriktig mot sig själv kan man uppnå de ramar och gränser som kyrkan står för. Hon hoppas att hon ska kunna fortsätta att vara ärlig mot sig själv utan att bli alltför påverkad.

5.2.6 Analys

När man ser på teorin som Pettersson beskriver finner man att kvinnorna som är födda i början av 70-talet har vuxit upp under en tid med mycket god välfärd och det som de varit medvetna om är miljörelsen, Palmemordet och AIDS. Den tysta revolutionen säger att under denna tid som kvinnorna vuxit upp har det materiella välståndet ökat och det innebär att de post-materiella frihetsvärdena blir viktigare t.ex. livstillfredsställelse och självförverkligande. Att ha sex före äktenskapet eller att avstå från alkohol blir inte viktigt längre. Det blir viktigt att få bestämma själv vad man vill. Samtliga kvinnor anser det viktigt att leva ärligt som de uttrycker det. Karin säger att hon hoppas att kunna vara ärlig utan att bli för påverkad. Hon visar tydligt att hon värderar friheten att själv välja högt. Pernilla upplevde att alla var tvungna att stöpas i samma form och då fanns det ju ingen självständighet. Annika pekar också på vikten av att få bestämma själv när det gäller att gå i kyrkan. Inte heller hon kunde finna utrymme för att utvecklas.

Man ska komma ihåg att det är under kvinnornas barndom och ungdomstid som värderingssystem och livshållning etableras. En förklaring till varför kvinnorna skulle överge den judiskt-kristna idétraditionen skulle enligt Inglehart bero på att den materiella utvecklingen medfört att man inte behöver den säkerhet och det fasta moralsystem som religionen har gett den äldre generationen. Detta kallas för ett ”deprivationsteoretiskt perspektiv” dvs. ur ett antagande om att religionen är en kompensation för ett bristtillstånd.²⁹ Kvinnorna överger inte sin tro, utan enbart de värderingar kyrkan står för.

---

²⁹ Pettersson, 1988, sid 36

Anna ger uttryck för detta när hon säger att samhället har utvecklats mycket snabbare än kyrkan och att kyrkan är förlegad. Hon anser inte heller att det finns något nytänkande och att församlingen har skygglappar för ögonen och inte vill se att folk bor ihop och har sex före äktenskap. Hon tror att man inte orkar ta reda på vad det beror på. Enligt Ingleharts teori skulle man också kunna se det från ett annat håll och säga att det även kan bero på att det är en äldre generation som utgör ledningen för församlingen och därför också har andra värderingar. Det skulle betyda att de satt materiella trygghetsvärden d.v.s. materiellt välstånd och fysisk trygghet främst. Den äldre generationen ifrågasätter inte heller det fasta traditionella moralsystemet. För dem kan det vara en självklarhet att följa moralsystemet som religionen satt upp. Karin visar på att man måste få vara fri att göra vad man vill inom vissa ramar men att kyrkan ibland förgriper sig på individer.

5.3 Omsorg

5.3.1 Annika

”Mina föräldrar var väldigt glada när jag följde med till kyrkan. Sen kanske de inte tänkte på om det betydde något för mig eller inte. Det var aldrig så att de tvingade med mig till kyrkan. Jag talade med dem men jag tror inte att de riktigt förstod. Nu när jag är vuxen har vi talat om det och då har de förstått. Men jag märkte att de blev sårade och det gjorde mig också lite arg. Det är klart att jag sårade mina föräldrar men jag tycker att de kunde förstå mig och hur jag känner det, vem jag var och låta mig vara mig själv. Det blev en konflikt för man vill ju inte såra sina föräldrar och samtidigt måste man ju vara ärlig mot sig själv. Det var det som gjorde att jag var tvungen att såra dem. Jag tycker inte att de hade behövt visa att de blev sårade. Utan jag ville bara att de skulle förstå mig.”

5.3.2 Pernilla

”Jag har gått och funderat på om jag ska gå ur församlingen eller inte. Rent känslomässigt är jag inte medlem i kyrkan men jag står med i matrikeln. Anledningen till att jag inte har gått ur har varit att jag inte har hittat någon annan församling att gå med i. Jag tycker det är onödigt att gå ur utan att gå med någon annanstans. För då startar det någon slags bönekampanj för ”Pernilla avfällingen” och det tycker jag är onödigt. Jag känner definitivt att jag skulle vara en avfälling för det sitter så djupt rotat ...

Jag står som medlem men jag funderar kanske på att gå ur trots att jag inte har en annan församling att gå med i. Jag skulle göra det för att även i den frågan kunna vara ärlig mot mig själv eftersom det är viktigt för mig. På det sättet skulle jag kunna säga att jag inte ställer upp på det här och jag kan inte identifiera mig med det de gör.”

5.3.3 Anna

”Jag har aldrig varit en rebell. Det jag har gjort det vet inte mina föräldrar om och jag anser att jag på det sättet har skonat dem från saker som de ändå inte velat höra. Jag har istället ifrågasatt i huvudet även om jag inte direkt har konfronterat någon. Samvetsmässigt känns det inte bra att jag inte har kunnat säga det här till mina föräldrar. Fast av två onda ting väljer man det minst onda.

För så länge jag bodde hemma ville jag bo i en dräglig miljö och om jag då vet att de inte vill höra att jag varit ute på krogen till exempel så såg jag ingen anledning att berätta det. Dom jublade inte över att jag och min pojkvän flyttade ihop, men det har de fått lov att acceptera. Jag tycker att det är lättare att säga ifrån nu när man inte längre bor under samma tak. Man vill ju inte bo tillsammans med sura föräldrar.

Det var ett tillfälle som det här vände lite hos mina föräldrar. Det var när min bästa kompis dog i en motorcykelolycka. Då insåg de att jag som person kanske trots allt är viktigare än kyrkans ram, formerna runt omkring. Efter det tycker jag att de har haft lite lättare att acceptera saker och ting.”

5.3.4 Karin

”Jag har inte valt att stanna kvar i kyrkan. Jag har bara valt att inte välja. Man kan säga att jag inte aktivt har valt. Jag och min kompis satt och diskuterade i somras om vi skulle gå ur församlingen. Det hade varit en jätte het debatt i församlingen om pastorn. Det handlade om pastorns mycket fördomsfulla uttalande om homosexuella. Jag har flera homosexuella vänner och jag kan inte ställa upp på sådana fördomsfulla uttalande som pastorn gjorde. Jag och min kompis pratade om att vi gemensamt skulle gå ur. Vi funderade på om vi skulle ringa eller skriva ett brev. Sommaren gick och inget blev gjort. Jag började tänka lite grann på mina föräldrar och jag vet att de tycker att det skulle vara jobbigt om man på ett söndagsförmiddagsmöte skulle säga: ”Karin är avfälling och har valt att inte gå med i någon ny församling”. Jag kände att jag ville bespara dem det nu men samtidigt handlar det om mitt liv och mitt ställningstagande. Mina föräldrar vet att jag inte är mindre mig själv från den dagen till en annan dag bara för att jag begärt mitt utträde ur församlingen. Visst, har jag funderat på att gå ur men inte förrän för ett halvår sedan. Det hade helt gått mig förbi att jag borde ta ställning. Jag vet inte riktigt hur jag ska gå vidare.”

5.3.5 Sammanfattning

Att visa omsorg om andra har betydelse för samtliga kvinnor detta kommer fram när de talar om vad det är de tycker känns fel i kyrkan. När Annika följde med till kyrkan visste hon att hon gjorde sina föräldrar glada även om det inte betydde något för henne. Hon berättar också att när hon hade talat om för sina föräldrar att hon inte ville gå i kyrkan så kunde de förstå henne men hon märkte att de blev sårade och därför blev hon arg. För hon ville ju inte såra sina föräldrar och hon tyckte inte att de hade behövt visa det. Pernilla tyckte det kändes onödigt att gå ur församlingen för att undvika en bönekampanj för ”Pernilla avfällingen”. Men samtidigt känner hon att hon måste vara ärlig mot sig själv och församlingen och det rätta skulle vara att gå ur. Anna vill skona sina föräldrar från att veta att hon t.ex. var ute på krogen. Hon fann ingen anledning till att berätta det eftersom hon visste att de ändå inte ville höra det. Sedan hon flyttat hemifrån så tycker hon att det har blivit lättare att säga ifrån. Karin har också funderat på att gå ut kyrkan men efter att ha tänkt till lite grann så fann hon att hon vill bespara sina föräldrar det, men samtidigt insåg hon att det är hennes liv det handlar om.

5.3.6 Analys

Samtliga kvinnor visar på både mognad och omsorg. Annika berättar att hon följde med till kyrkan för att göra sina föräldrar glada. Trots att de inte tvingade henne och hon själv inte vill gå i kyrkan så gick hon i alla fall. När hon senare som vuxen förklarade varför hon inte vill gå

så blev de sårade. Här visar Annika på att hon har mognat från att först ha gått i kyrkan utan att tänka på sig själv och sedan när hon började tänka på sig själv kom hon fram till att hon var tvungen att sluta gå i kyrkan trots att hon sårade sina föräldrar. Hon visste också hela tiden att de skulle bli sårade. Detta visar Gilligans teori på att det uppstår en paradox att man inte kan vara alla till lags.

Både Pernilla och Karin har funderat på om de ska gå ur församlingen, de har resonerat ganska lika men skiljer sig på vissa punkter. Pernilla vill inte att det ska starta någon slags bönekampanj för henne eftersom hon tycker det vore onödigt. Men i nästa mening känner hon att hon måste vara ärlig mot sig själv och det innebär att hon måste gå ur trots att hon inte hittat någon annan församling. Hon anser också att det vore ärligare mot församlingen om hon kunde säga att hon inte längre kunde identifiera sig med det de gör. Pernilla är villig att ta sitt ansvar för det val hon gör, trots att det inte kommer att bli enkelt. Karin tänker på sina föräldrar och vill bespara dem lidande om hon skulle gå ur och det som skulle kunna inträffa i församlingen. Hon vet inte hur hon ska göra. Detta blir ett dilemma för henne eftersom det handlar om hennes liv också. Hon har utvecklats och hon visar på omsorg men är inte mogen att ta ett beslut att gå ur utan fortsätter att kompromissa.

På vägen till mogen kvinna har Anna visat att när hon var yngre och bodde hemma berättade hon inte för sina föräldrar att hon var ute på krogen eftersom hon visste att de inte ville höra det. Anna valde att visa omsorg om sina föräldrar istället för att vara ärlig och detta kände hon var jobbigt. När hon senare flyttade hemifrån så tycker hon att det varit lättare att berätta. Om man ser på Gilligans teori kan man se att Anna ville vara den ”goda” dottern och bespara föräldrarna bekymmer. Efter en olycka fick Annas föräldrar lättare att acceptera olika saker som de tidigare inte förstått. Trots det kan Anna inte vara helt ärlig vare sig mot sina föräldrar eller mot sig själv. Hon arbetar fortfarande med sin mognadsprocess om man ska tolka Gilligans teori.

5.4 Gudsbild

5.4.1 Annika

”När jag var barn så var det inte så att jag tänkte efter om jag trodde på Gud eller inte. Jag trodde på Gud därför att mina föräldrar var kristna. Det blir så när man lever i ett kristet hem, att allt är så självklart. Jag ifrågasatte aldrig utan det var självklart för mig att tro på Gud. Det var först när jag blev lite äldre som jag verkligen började ifrågasätta. Man blir osäker på sig själv och man letar efter sig själv för att få en identitet. Jag kan inte säga att jag som barn hade en personlig relation till Gud utan den kom mycket senare. Det som jag känner idag känns mer äkta.”

5.4.2 Pernilla

”Som barn var relationen till Gud väldigt mycket bevara, beskydda och välsigna. Det gick ut på att man skulle vara skonad. När jag trodde på Gud så kunde han skydda och bevara mig från allt ont. Det var skönt att växa upp i en sådan där liten Bullerby-värld som församlingen var. När jag blev äldre så insåg jag att det inte var så. Det är inte så att vi kristna är mer skonade. Vi lever i den här världen på samma villkor som alla andra människor. Det handlar inte om att Gud ska beskydda mig och mina närmaste från allt ont jag tror inte det fungerar så.

Det här är väldigt smärtsamt att inse att man inte är skonad och beskyddad på något sätt. Utan man lever i en värld där det finns ondska och elände som kan drabba vem som helst. Jag tycker att det har varit jobbigt att gå igenom den här upptäckten. Det jag tycker att Gud kan ge mig idag, är att om någonting händer så vet jag att jag kan få styrka att klara av det från honom. På så vis har min tro och mitt förhållande till Gud förändrats.”

5.4.3 Anna

”Jag har alltid gått i söndagsskolan från det att man fick börja till det att man var tvungen att sluta. När man är liten gör man ju inga val och säger föräldrarna att man ska gå i söndagsskolan så gör man det. När man är uppvuxen i en kyrka så blir det automatiskt att man har sina vänner där och då tycker man att det är roligt också. Jag har alltid känt mig trygg i den miljön. I söndagsskolan lärde jag mig mycket om Gud men jag lärde inte känna honom personligen. De gånger som jag har upplevt att jag mött Gud och fått ett personligt gensvar har varit i vuxen ålder. Det har faktiskt varit när jag inte längre har varit aktiv i kyrkan. Nu är det jag och Gud och inte församlingen och Gud. Det är jag och Gud i min gudsrelation.”

5.4.4 Karin

”Jag har varit med i kyrkan sedan jag var liten. Jag har växt upp i kyrkan och var med på allt som gick att vara med på. Det var mina föräldrar som satte mig där. Där träffade jag många av de vänner som jag sen kom att umgås med. Jag kommer inte riktigt ihåg vad man gjorde i söndagsskolan. Jag minns att vi satte upp mjuka figurer på en tavla när man skulle berätta om bibelns historier. Hela min barndom var i kyrkan men jag kommer inte ihåg så mycket av den.”

5.4.5 Sammanfattning

Annika menar att hon lärde sig att tro därför att hennes föräldrar gjorde det. Hon ifrågasatte aldrig varför hon trodde på Gud utan det var självklart. Som barn hade hon ingen personlig relation till Gud utan den kom senare. Pernillas relation till Gud var bevarande, beskyddande och välsignande. Tron gick ut på att alla som trodde på Gud skulle bli skonade. När hon blev äldre upptäckte hon att det inte var så och hennes tro och relation till Gud har förändrats. I söndagsskolan gick Anna från det att man fick börja till dess man var tvungen att sluta, lärde sig mycket om Gud men lärde inte känna honom personligen. Även hennes relation har förändrats till att bli mer personlig, detta skedde när hon inte längre var med i kyrkan. Karin sattes i söndagsskolan av sina föräldrar men hon kommer inte ihåg vad hon gjorde där eller om sin barndom i kyrkan.

5.4.6 Analys

Enligt Rizzutos teori om gudsrepresentationer kan vi se att Annika, Anna och Karin redan som barn får gudsrepresentationer genom sina föräldrar och söndagsskolan. Även Pernilla får det men henne ska jag skriva om senare. Annika säger att hon trodde på Gud därför att hennes föräldrar var kristna och när man lever i ett kristet hem blir det självklart. Anna pekar på söndagsskolans betydelse när det gällde de egenskaper som Gud representerar. Karin fick gudsrepresentationerna genom bilder som sattes upp på en tavla. Som barn representerade kyrkan Gud för kvinnorna.

Rizzuto menar att när barnet blir äldre kan det välja att lämna tron eller inte. En del lämnar gudsrepresentationen utan att ta ställning. Andra upplever en konflikt mellan den första gudsrepresentationen och det reflekterande tänkandet och lämnar då gudsrepresentationen och väljer att inte tro. Senare i livet kan det uppstå ett behov av Gud. Detta visar Annika på i avsnittet 5.1 Att lämna kyrkan. Annika berättar att hon inte ville tro på Gud under en period och hur hon senare hittar tillbaka men att tron har utvecklats efter de nya behov hon hade.

Rizzuto förklarar varför gudsrepresentationerna får en särställning i jämförelse med andra objektrepresentationer. Hon menar att vuxnas allvarliga sätt att beskriva Gud som en som kan straffa, välsigna och älska, som är mäktig, respekterande, regerande och finns över allt. De enda som barnet känner med dessa egenskaper är föräldrarna. Den kvinna som tar upp just detta om vem Gud var för henne som barn är Pernilla. Hon beskriver relationen till Gud som barn som bevarande, beskyddande och välsignande. Det hela gick ut på att han som hade all makt skulle skona henne men senare inser hon att det inte är så. Hon upplever en konflikt mellan gudsrepresentationen och det egna reflekterande tänkandet. Det blir en lång och smärtsam process innan hon utvecklar en ny gudsrepresentation som fyller de nya behoven. Det är också då som hon börjar fundera på att gå i kyrkan, bara hon hittar en som inte representerar den tro som hon hade som barn.

6. Sammanfattande diskussion

Denna uppsats om unga kvinnor som socialiserats in i frikyrkan som barn och som väljer att lämna får inte uppfattas som ett definitivt resultat utan som en del i en större och oavslutad kunskapsprocess. I detta kapitel vill jag försöka dra ihop trådarna.

Jag har velat visa på att unga kvinnor som lämnat frikyrkan inte har gjort det på grund av att de tappat tron på Gud, utan i stället har det berott på andra faktorer. De faktorer som jag valt att belysa är främst kvinnornas syn på värderingar, mognadsprocessen om sig själv och andra samt utvecklingen av gudsbilden. Det som kvinnorna ständigt återkommer till är vikten av att leva ärligt. Att leva ärligt handlar också om att leva sant! Annikas förklaring om att leva ärligt innebär att om hon kunde stå utanför sig själv och se på sina handlingar och höra det hon sa och fortfarande kunde stå för det hon gjorde, då lever man ärligt! Här tolkar jag det som att leva ärligt, är då man tar ansvar för det man gör.

Samtliga kvinnor tar ansvar genom att visa omsorg om sina nära och kära när det gäller frågan om att gå ur församlingen. Då menar jag att ta ur sitt namn ur matrikeln. Det är kanske dilemmat många fortfarande arbetar med och som troligen kommer att fortsätta. Kanske kommer Pernilla inom en snar framtid att lämna kyrkan utan att ha någon annan kyrka att gå till, medan Annika och Anna kanske aldrig kommer att begära sitt utträde. Processerna går åt olika håll, men handlar om att mogna och utvecklas. Vem vet egentligen hur kvinnorna kommer att handla när de får barn i söndagsskolåldern. Kanske kommer de då att vilja ge den grund som de själva fick. Pettersson förklarar att vi fått våra värderingar redan i barndomen och vi tar dem med oss genom livet. Anna säger att det var i kyrkan hon kände trygghet och hon vill säkert ge sina barn den trygghet som hon själv kände. Detta uppfattar jag även att de andra känner.

Som jag ser det handlar kvinnornas ställningstagande till frågan om att inte gå i kyrkan som att de sätter frihetsvärden högt och att deras gudsrepresentation har förändrats. Från en gudsrepresentation i söndagsskolan som barn till den gudsrepresentation de utvecklat sedan de fått möjlighet att reflektera. Kvinnorna är hela tiden inne i en mognadsprocess som gör att de vill ta hänsyn till andra och att de också utvecklas till kvinnor.

Uppsatsens ”röda tråd” genom de tre kategorierna är ärlighet. Kvinnorna sätter frihetsvärdena högt och det leder till en självständighetsprocess där egna beslut blir viktiga. Deras val grundar sig på att leva och verka ärligt. I detta finns också en omsorgsbit och respekt för andra människor. Men främst sätter de respekten för sig själva. När det gäller kvinnornas Gudsförhållande framstår även det mer ärligt och personligt.

När Pernilla berättar om att hon sökt en församling att gå till så funderar jag över vilken typ av församling som dessa kvinnor skulle kunna passa in i? Finns det någon församling som lämpar sig bättre än andra har jag frågat mig. Jag ska inte göra någon utläggning om det utan det kan vara ett uppslag för ytterligare en uppsats, men jag vill kortfattat nämna något. Jag tror att den församling som dessa kvinnor skulle kunna passa in i, bör ha omvärderat många av de gamla föreställningarna om att man t.ex. inte bör dricka alkohol, ha sex före äktenskap, inte bo sambo, att det är tillåtet att gå på krog och klubbar. Jag menar inte att de måste ignorera problemen utan istället våga ha en öppen dialog. Församlingen måste våga ta sitt ansvar!

Uppsatsens titel har genomgått sin egen process. Pernilla säger i 5.2.2 Pernilla: ”Jag tror att om man lever ärligt, så vågar man förändras.” Eftersom jag fann att samtliga kvinnor ansåg det viktigt att vara ärliga och att de sedan gjorde någon typ av förändring så fick uppsatsen arbetsnamnet ”Att leva ärligt och våga förändras”. När jag senare började skriva uppsatsen blev jag tveksam, beroende på vad Karin sa till mig efter intervjun. Jag berättade då arbetsnamnet och frågade vad hon tyckte. Hon funderade en stund och sedan sa hon det är en bra titel ”att leva ärligt och utvecklas”. Hon hade missuppfattat rubriken och jag funderade över om hennes förslag var mer relevant? Jag såg det inte bara som en förändring utan som en utvecklingsprocess. Mina funderingar över lämplig rubrik fortsatte fram till dess jag kom på att slå upp ordet förändring i lexikon. Förklaringen löd:

förändring. 1. Att någonting blir annorlunda i ett eller flera avseenden men ändå bevarar sin identitet. Individen, situationen, gruppen får helt eller delvis nya egenskaper men ändå samma individ, situation, grupp osv. **2.** Ett fenomenets övergång i något helt annat som när dag förändras till natt, höst till vinter, Gud till människa, en psykiskt frisk människa till en totalt personlighetsförändrad människa (då visserligen individen är den samma som tidigare men då personen och det personliga helt bytts ut mot något annat).³⁰

Efter att ha läst detta insåg jag att även om kvinnorna förändrats i en mening så är det ändå en utveckling de genomgår, successivt från ett stadium till ett annat i en process. Det krävs mod att våga utvecklas till något nytt. Uppsatsens titel fick bli ”Att leva ärligt och våga utvecklas”.

Jag slutar denna uppsats som jag började, med några rader av Boucht:

De säger att vi går åt fel håll
utan att ens ta reda på
vart vi är på väg

Därför blev denna uppsats till. Jag önskade få veta vart kvinnorna var på väg eftersom ingen jag frågat visste det. Ett annat syfte är att nå andra människor med kunskap om varför ungdomar och andra lämnar kyrkan, att det inte finns någon anledning att kalla dem ”avfallingar” utan att känna till vart de är på väg. Att bry sig om sig själv och andra genom att förstå vilka drömmar och mål vi har i livet kan göra att vi får fast mark under fötterna att gå på.

---

³⁰ Egidius, 1997, sid 181

Referenser

- Egidius, H. (1997) *Psykologi Lexikon*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Gilligan, G. (1993) *Med kvinnors röst*. Stockholm: Prisma.
- Pettersson, T. (1988) *Bakom dubbla lås*. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.
- Rizzuto, A. (1979) *The Birth of the Living God*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Svenska Kyrkans Forskningsråd, (1994:4) *Konsten att gå i kyrkan*. Uppsala: Tro & Tanke.